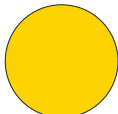

از تشویق تا حمایت

چطور مردم به ترغیب می‌شوند؟

یادداشت

O P I N I O N

سید محمد افشاری

کارشناس اقتصادی

هفت کلید طلایی

برای جهش تولید

سال جدید با نامی امیدبخش آغاز شد:

«سرمایه‌گذاری برای تولید»، انتخاب هوشمندانه رهبر معظم انقلاب این بار هم نشان داد که ایشان با درک دقیق از موانع ساختاری اقتصاد ایران، راهکار را در تقویت تولید داخلی می‌بینند. اما چرا این شعار امسال می‌تواند کلید حل بسیاری از معضلات اقتصادی باشد؟ سال‌هاست اقتصاد ما درگیر یک بیماری مزمن یعنی رونق بازارهای غیرمولد در کنار ضعف مزمن تولید داخلی است. هر بار که قیمت دلار جهش می‌کند، شاهد خروج سرمایه‌ها از بخش تولید و هجوم به سمت بازار مسکن، ارز و سکه هستیم. این چرخه معیوب، به تورم دامن می‌زند و قدرت خرید مردم را تحلیل می‌برد.

رهبر انقلاب با تأکید بر سرمایه‌گذاری تولیدی، دقیقاً به همین نقطه ضعف اشاره دارند. در بیانات آغاز سال، ایشان هفت محور کلیدی را برای تحقق این هدف ترسیم کردند:

- نقش محوری مردم در سرمایه‌گذاری
- مسئولیت دولت در زمینه‌سازی
- ورود دولت در حوزه‌هایی که بخش خصوصی تمایل ندارد
- برنامه‌ریزی برای اصلاح معیشت
- برداشتن موانع تولید توسط دولت
- به کارگیری سرمایه‌های خرد و کلان مردم
- همکاری هماهنگ دولت و مردم

این راهکارها نشان می‌دهد حل معضلات اقتصادی نیازمند تحولی همه‌جانبه‌است.

• موانع پیش رو

چرا با وجود تأکیدات مکرر، سرمایه‌گذاری در تولید همچنان با اقبال عمومی مواجه نمی‌شود؟ بخشی از مشکل به نگاه سنتی برخی مسئولان برمی‌گردد که هنوز دولت را موتور محرکه اقتصاد می‌دانند. در حالی که تجربه جهانی و تأکیدات رهبری نشان می‌دهد نقش دولت باید به «زمینه‌ساز» و «موانع‌زا» تغییر کند. مشکل دیگر، ساختار معیوب بازارهای مالی است. وقتی سود بانکی بالاتر، خرید و فروش ملک درآمدی بدون زحمت ایجاد می‌کند و قوانین مالیاتی به نفع سوداگران است، طبیعی است که سرمایه‌داران رغبتی به ورود به عرصه پرریسک تولید نداشته باشند.

• راهکارهای عملی

برای تغییر این روند، نیاز به اقدامات هماهنگ داریم:

- مجلس باید دو قانون حیاتی «مالیات بر عایدی سرمایه» و «مالیات بر مجموع درآمد» را هرچه سریع‌تر تصویب کند. این قوانین می‌توانند انگیزه‌های سوداگری را کاهش دهند. همچنین نظارت بر اجرای قوانین موجود مانند سیاست‌های کلی اصل ۴۴ ضروری است.

- دولت باید به جای تصدی‌گری، به تسهیل‌گری روی آورد. این شامل سه اقدام کلیدی است:

- تجول درنگش مدیران نسبت به نقش دولت
- مقابله جدی با اقتصاد زیرزمینی از طریق نظارت بر تراکش‌ها
- نهضت مقررات‌زدایی و کاهش بوروکراسی - قوه قضائیه می‌تواند با ایجاد دادگاه‌های تخصصی اقتصادی، امنیت سرمایه‌گذاری را تضمین کند. اجرای سند تحول قضایی و رسیدگی سریع به پرونده‌های تولیدی از اولویت‌هاست.

• نقش مردم

نکته کلیدی در بیانات رهبری، تأکید بر نقش مردم است. هر ایرانی می‌تواند به سه شکل در این حرکت ملی مشارکت کند:

- خرید سهام شرکت‌های تولیدی
 - سرمایه‌گذاری در طرح‌های کوچک محلی
 - حمایت از کالای ایرانی در مصرف روزمره
- این مشارکت‌ها می‌تواند چرخه تولید را به حرکت درآورد.

رهبر معظم انقلاب اسلامی در پیام نوروزی‌شان به مناسبت آغاز سال ۱۴۰۴، سال جدید را سال «سرمایه‌گذاری برای تولید» نام‌گذاری و مقدماتی برای تحقق آن ذکر کردند: «یکی از مسائل مهم اقتصاد در کشور سرمایه‌گذاری‌های تولیدی است. تولید آن وقتی جهش پیدا می‌کند که سرمایه‌گذاری انجام بگیرد. البته سرمایه‌گذاری عمدتاً از سوی مردم باید انجام بگیرد - دولت شیوه‌های مختلفش را برنامه‌ریزی کند - لکن در آن جایی که مردم یا انگیزه‌ای ندارند یا توانایی سرمایه‌گذاری ندارند، دولت هم می‌تواند در این میدان وارد بشود؛ نه به عنوان رقابت با مردم، بلکه به‌عنوان جایگزین مردم. آنجایی که مردم نمی‌آیند، دولت وارد میدان بشود و سرمایه‌گذاری کند. به هر حال سرمایه‌گذاری تولید یکی از مسائل لازم برای اقتصاد کشور و برطرف کردن مشکل معیشت مردم است. اصلاح معیشت مردم برنامه‌ریزی می‌خواهد لکن این برنامه‌ریزی بدون مقدماتی از این قبیل امکان‌پذیر نیست. بایستی حتماً هم دولت و هم مردم با عزم و انگیزه‌ی فراوان، سرمایه‌گذاری برای تولید را جدی بگیرند و دنبال کنند.

اختیار دولت است. بخش تعاونی نیز شامل شرکت‌ها و مؤسسات تعاونی تولید و توزیع است که در شهر و روستا بر طبق ضوابط اسلامی تشکیل می‌شود. بخش خصوصی شامل آن قسمت از کشاورزی، دامداری، صنعت، تجارت و خدمات می‌شود که مکمل فعالیت‌های اقتصادی دولتی و تعاونی است.» مالکیت در این سه بخش تا جایی که با اصول دیگر این فصل مطابق باشد و از محدوده قوانین اسلام خارج نشود و موجب رشد و توسعه اقتصادی کشور گردد و مایه زیان جامعه نشود، مورد حمایت قانونی جمهوری اسلامی است.»

بنابراین قانون‌گذار به جز بخش دولتی که بر مبنای مالکیت عمومی و با اختیارداری دولت اداره می‌شود، دو بخش زیرساختی «تعاونی» و «خصوصی» را به رسمیت شناخته که مالکیت مردم در این بخش‌ها بلا مانع دانسته شده است. در نتیجه پتانسیل قانون برای سرمایه‌گذاری مردم فقط به بخش خصوصی محدود نمی‌شود. در واقع و نقشه راه چه باید باشد که نقدینگی‌های سرگردان مردم در کنار ثروت ملی و دارایی‌های دولت در تولید سرمایه‌گذاری شود و ایجاد اشتغال مولد کند؟

شعار سال در بستر قانون اساسی

هادی طحان‌نظیف، عضو قوه‌قوان و سخنگوی شورای نگهبان در تحلیل شعار سال از منظر اصول قانون اساسی بر لزوم رفع موانع سرمایه‌گذاری و تضمین امنیت سرمایه‌های خرد با اتکا به فرمان‌های بالادستی قانون اساسی از جمله اصل ۴۴ این سند قانونی، بیان کرد: «برآیند منطقی اصول اقتصادی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، این پیام را منتقل می‌کند که الزام به جذب، هدایت و تضمین امنیت سرمایه، نه صرفاً یک اقدام مصلحتی موقت، بلکه بخشی از مفاهیم کلان قانون اساسی است. چشم‌اندازی که در این میثاق ملی ترسیم شده، مسیر را برای سیاست‌گذاران هموار می‌کند تا از طریق تدوین و اجرای قوانین حمایتی، رفع موانع اداری و قضایی و گسترش فرهنگ تولید، شرایط را برای مشارکت فعال سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی آماده سازند. در نهایت، نام‌گذاری سال ۱۴۰۴ به‌عنوان «سال سرمایه‌گذاری برای تولید»، دقیقاً بر همین شالوده‌های قانونی و مفاهیم بنیادین اقتصادی مبتنی است. هر اندازه دولت و سایر قوا در اجرای اصول قانون اساسی جدیت به خرج دهند، می‌توان امید داشت که زمینه لازم برای رشد ظرفیت‌های تولیدی، افزایش اشتغال، کاهش فاصله طبقاتی و حرکت بیشتر به سمت عدالت فراگیر فراهم شود. دستیابی به چنین وضعیتی، نیازمند هم‌گرایی همه ارکان نظام و ایجاد فضای اعتماد برای سرمایه‌گذاران است؛ فضایی که قانون اساسی از ابتدا بنیان آن را گذاشته و امروز باید در میدان عمل متجلی شود.» اصل ۴۴ قانون اساسی، اصلی‌ترین بند قانونی در ارتباط با مشارکت مردم در اقتصاد ملی است. در این اصل آمده: «نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران بر پایه سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی با برنامه‌ریزی منظم و صحیح استوار است. بخش دولتی شامل

برنامه‌های دولت برای حمایت

از سرمایه‌گذاران

به نظر می‌رسد دولت در ماه ابتدایی امسال، آستین‌ها را بالا زده و پیشبرد راهبردهایی برای ترغیب مردم به سرمایه‌گذاری را در دستور کار قرار داده است. به‌عنوان نمونه، وزارت صمت در سندی که اخیراً ابلاغ کرده، از اعطای مشوق به سرمایه‌گذاران تولیدی خبر داده است. هفدهم فروردین ماه سعید شجاعی، معاون برنامه‌ریزی، نوآوری و هوشمندسازی وزارت صنعت، معدن و تجارت با تبیین راهبردهای این وزارتخانه برای هدایت سرمایه‌های مردم به سمت تولید، گفت: «دستورالعمل سرمایه‌گذاری صنعتی برای نظام‌مند شدن مشوق‌ها تا پایان اردیبهشت‌ماه ابلاغ می‌شود. این مقام مسئول، چهار راهبرد کلیدی هدایت سرمایه مردم به سمت اقتصاد مولد و تولید تعریف کرده است.» شجاعی ادامه داد: «مشوق‌های لازم برای ترغیب فعالان اقتصادی به سرمایه‌گذاری، در قالب بسته‌های سرمایه‌گذاری با پیش‌بینی مسیرهای سبز، تسهیلات و اعتبارات ویژه و با تخفیفات، در هماهنگی با ارکان تابعه وزارتخانه و سایر نهاد‌های ذی‌ربط در آینده‌ای نزدیک عملیاتی خواهد شد. همچنین به منظور تأکید بر تسهیل‌گری و نظام‌مند کردن نحوه تخصیص برخی از این مشوق‌ها، دستورالعملی تحت عنوان دستورالعمل سرمایه‌گذاری صنعتی، تا پایان اردیبهشت‌ماه توسط این وزارتخانه ابلاغ خواهد شد.»

اعطای مشوق به تولیدکنندگان و بسترسازی‌های

مختلف برای ورود سرمایه‌های خُرد به چرخه اقتصاد مانند حمایت از توسعه صندوق سپرده کالایی، بخشی از رسالت‌های حاکمیتی برای ترغیب مردم به مشارکت در اقتصاد مولد به شمار می‌رود. بدون هیچ تردیدی، وظیفه اصلی حمایت از سرمایه‌گذاری مردم در مسیر تولید و رفع موانع این مسیر، بر عهده دولت نهاده شده است. دولت به‌عنوان بازوی اجرایی حاکمیت باید تضمین‌هایی فراهم بیاورد تا مردم با آرامش خاطر بازارهای ارز و طلا و ملک را رها کنند و به سمت اقتصاد مولد و تولید بایند. حسن خوشپور، مدیر کل اسبق سازمان برنامه در یادداشتی با عنوان «سرمایه‌گذاری برای تولید» به پیش‌شرط‌های مورد نیاز اشاره کرده و نوشته است: «در سال ۱۴۰۴ دولت باید شرایطی را فراهم کند که شهروندان توانایی و میل به سرمایه‌گذاری را نه برای صیانت از ارزش دارایی‌ و ثروت خود از خطر کاهش ارزش ناشی از تورم به سمت ابزارهایی که اثری در تولید ندارند، بلکه برای تجهیز تولید در بخش‌های مختلف، به کار ببرند. به‌عنوان مثال تغییر جهت منابع سرمایه‌گذاری مردم از طلا و ارز و حتی زمین و مسکن به بخش‌های تولید، نیازمند سیاست‌گذاری‌های تعیین‌کننده و مهم است که با توجه به مجموعه شرایط فعلی جامعه و فضای اقتصادی کشور بسیار دشوار است. شعار سال در زمانی اعلام شده که نرخ ارز طی شش ماه گذشته با شیب زیاد افزایش یافته. نرخ تسعیر دلار از مرز صد هزار تومان عبور کرده و انتظار افزایش بیشتر آن هم وجود دارد. ایجاد ثبات و تغییر جهت نرخ ارز و حفظ ارزش پول ملی در حال حاضر اقدام سهل و ساده‌ای نیست.»

این کارشناس در ادامه به نقش مؤثر بانک‌ها در حمایت از سرمایه‌گذاری با هدف استقرار بخش خصوصی واقعی نوشته است: «بانک‌ها به‌عنوان واسطه‌های پولی، لازم است تأمین مالی بخش تولید در بنگاه‌های اقتصادی را در اولویت قرار دهند و به طراحی شیوه‌هایی بپردازند که انگیزه‌های سپرده‌گذاری بلندمدت تقویت شود و منابع جذب‌شده به بخش‌های صرفاً تولیدی اختصاص یابد. این اقدامات به جذابیت‌های بازدهی بنگاه‌ها و فرایند‌های تولید بستگی دارد و بازدهی در تولید هنگامی ایجاد می‌شود که بنگاه تولیدی در شرایطی با ثبات و بدون دخالت‌ها و تأثیرات کنترل‌های اداری و قیمت‌گذاری‌های دستوری فعالیت کنند. بخش خصوصی واقعی به‌طور مؤثر در بخش تولید وجود ندارد و سهم خود را به بخش‌های شبه‌دولتی واگذار کرده است و این بخش‌ها نیز همانند دولت تصمیم می‌گیرند و چون امکان نظارت بر آن‌ها به راحتی وجود ندارد و این بخش‌ها نیز برای کسب منفعت، بخش تولید و مولد را در اولویت‌های بعد قرار می‌دهند، نمی‌توان انتظار داشت که منابع بانکی‌ها به سمت تولید جریان پیدا کند.»

چگونه تولید رونق می‌گیرد؟

رفع موانع سرمایه‌گذاری، کاهش التهاب و ایجاد امنیت برای فعالان اقتصادی، حمایت نظام بانکی از تولید و کاهش سفته‌بازی و تسهیل فضای کسب و کار، پیش‌شرط‌های اساسی این عرضه است. اصغر آهنی‌ها، عضو هیئت مدیره کانون عالی کارفرمایان

بیکاری کاهش می‌یابد و مغزهای جوان برای باروری و شکوفایی دیگر نیازی به «فرار» ندارند. حال برای اینکه به این نقطه برسیم و بتوانیم از مدل‌های موفق سرمایه‌گذاری برای تولید مانند کره جنوبی درس بگیریم، باید حداقلی از امنیت، حمایت و آرامش برای تولیدکننده و سرمایه‌گذار فراهم باشد.

کشور و فعال صنعتی تولیدکنندگان در گفت‌وگو با آتیه‌نو در ارتباط با الزامات مورد نیاز برای جذب سرمایه‌گذاری در تولید گفت: «باید برنامه مدون و دقیقی برای هدایت سرمایه‌های مردم به سمت تولید داشت. تکیه اقتصاد ایران از نظر تاریخی همیشه بر پول نفت و در دره دوم، بر درآمدزایی ارزی و ریالی از طریق بازرقانی قرار داشته است. تولید و صنعت همیشه در رده آخر بوده است. متأسفانه تفکر تولیدی غالب نیست و سرمایه‌ها به سمت تولید نمی‌رود و باید گفت اخیراً این شرایط بدتر شده است.» او با بیان اینکه نگاه‌ها باید تغییر کند و تولید را باید ارزش در نظر بگیریم، ادامه داد: «باید زیرساخت‌های مورد نیاز تولید فراهم شود تا تولیدکننده ارج و قرب داشته باشد. برای عمل به شعار سال بایستی گام‌های بلندی برداشته شود. نقش دولت و مجلس در این میان بسیار پرنگ است. البته کار فقط با تصویب قانون و آیین‌نامه و بخشنامه درست نمی‌شود. مثلاً وقتی قانونی به نام بهبود فضای کسب و کار را مصوب می‌کنیم، اجرا و پیاده‌سازی کمتر از تصویب، اهمیت ندارد.» آهنی‌ها با تأکید بر اینکه نگاه‌ها باید به سمت تولید برگردد، توضیح داد: «تولید است که برای کشور ثروت می‌آفریند، ایجاد اشتغال می‌کند و بنیان اقتصاد را سر پا نگه می‌دارد، اما برای ترغیب مردم به سرمایه‌گذاری در تولید لازم است ثبات اقتصادی در کشور داشته باشیم نه اینکه با تصمیمات آنی و شتاب‌زده، همه معادلات تولید را به هم بریزیم. برای مثال در سال ۱۳۹۳ به یک‌باره و بدون توجه به ملاحظات و تنگنای صنعت، قیمت گاز صنایع را محدود ۳۰۰ درصد افزایش دادند؛ این نوع تلاطمات اقتصادی به تولید ضربه می‌زند و سرمایه‌گذاران احتمالی را فراری می‌دهد.»

به اعتقاد این فعال صنعتی کارفرمایان، نگاه حاکم بر نهادهای مجری و قانون‌گذار، تولیدمدارانه نیست و به همین دلیل است که از خلق پول بر اثر سفته‌بازی و موج‌های تورمی جلوگیری نمی‌شود. آهنی‌ها تأکید کرد: «تا زمانی که بتوان با موج‌سواری بر تورم، به پول‌های کلان در بازارهای غیرمولد مثل طلا و ارز رسید، کمتر کسی رغبتی برای تولید سازنده دارد.» او اصلاح نظام بانکی را یکی دیگر از ضروریات اصلی دانست و گفت: «بانک‌ها نقش اصلی دارند که می‌توانند از یک‌سو، با سیاست‌گذاری درست از خلق پول جلوگیری کنند و از سوی دیگر، تسهیلات و وام‌ها را به شیوه‌ای هدفمند به سمت تولید هدایت کنند. تنها در این صورت پول به سمت سفته‌بازی و دلالتی کمتر می‌رود.»

آهنی‌ها نقش مشوق‌های منطقی، بسترسازی برای صادرات و حضور در بازارهای بین‌المللی، برقراری مسیر صادرات به کشورهای همسایه، حذف امتیازات ویژه و تقویت رقابت سالم و در نهایت پیاده‌سازی دقیق اصل ۴۴ قانون اساسی را از دیگر پیشران‌های اصلی هدایت سرمایه‌های مردم به سمت تولید برشمرد و افزود:

«تولید و رونق تولید، تنها راه برطرف کردن ناترازی‌های اقتصادی و ارزی است. امروز ارز زیادی صرف واردات کالاهایی مانند گوشی‌های موبایل یا خودرو می‌شود و متأسفانه سود آن فقط به جیب خارجی‌ها می‌رود؛ پس چرا تولیدمان را تقویت نکنیم تا نیاز با صرف ارز برای واردات این میزان کالا و فرصت‌سوزی نباشد.»

نوشین مقدم‌پناه

روزنامه نگار